

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

Кафедра ортодонції



«ЗАТВЕРДЖУЮ»

професор з наукової роботи
проф. Вікторія Сергієнко

«сервис» 2023р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

**«Сучасний погляд на профілактику карієсу зубів у дітей»
(курс за вибором) ВК 2.4.**

**підготовки фахівців третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти – доктора філософії (PhD)**

**галузі знань 22 Охорона здоров'я
спеціальності 221 Стоматологія**

*8 год лекцій/ 8год семінарські заняття
/ 28 год практичні заняття/
46 год самостійна робота.
Всього 90 год (3 кредити ECTS.)*

Обговорено й ухвалено
на методичному засіданні кафедри



Протокол № 11
від «19» 05 2023 р.

Завідувач кафедри

проф. Чухрай Н.Л.

Затверджено
профільною методичною комісією
ФПДО



Протокол № 2
від «23» 05 2023р.

Голова профільної методичної комісії

доц. Січкоріз О.Є.

Робоча навчальна програма з дисципліни за вибором «Сучасний погляд на профілактику карієсу зубів у дітей» підготовки докторів філософії за спеціальністю «Стоматологія», спеціалізацією «Дитяча стоматологія» складена:

Смоляр Н.І., професор кафедри ортодонції Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Лисак Т.Ю., доцент кафедри ортодонції Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Рецензенти:

Пупін Т.І., завідувач кафедри терапевтичної стоматології, парадонтології, та стоматології ФПДО Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, к. м. н., доцент.

Стадник У.О., доцент кафедри терапевтичної стоматології, парадонтології, та стоматології ФПДО Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

ВСТУП

Робоча програма з навчальної дисципліни «Сучасний погляд на профілактику карієсу зубів у дітей» складений відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії за спеціальністю 221 «Стоматологія», на основі Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII, Постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 30.12.2015 р. № 1187, «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» від 20.12.2015 р., «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» від 23.03.2016 р. № 261, Положення про підготовку докторів філософії та докторів наук від 20.02.2017р., № 141.

Дана програма є частиною освітньої програми підготовки докторів філософії в рамках професійної спеціалізації та розрахована на **3 кредити ECTS**.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є нові погляди на засоби та методику профілактики стоматологічних захворювань, їх впровадження в практичну стоматологію.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Сучасний погляд на профілактику карієсу зубів у дітей» на здобуття аспірантом поглиблення комплексу знань, практичних навичок і умінь та формування професійних компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у дитячій стоматології необхідних для самостійної лікарської діяльності й формування лікаря-стоматолога, як організатора та координатора лікувально-діагностичної та профілактичної роботи, дослідницько-інноваційній діяльності та оволодіння методологією наукової діяльності.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Сучасний погляд на профілактику карієсу зубів у дітей» є: Визначати нові наукові напрямки з дитячої стоматології теоретичні та практичні проблеми медицини у даній сфері; □ Оволодіти термінологією з досліджуваного наукового напрямку; □ Вивчити новітні методи дослідження та профілактики у практиці дитячого стоматолога; Визначати етіологічні та патогенетичні фактори найбільш поширених стоматологічних захворювань у дітей; Аналізувати типову та атипичну клінічну картину стоматологічних □ захворювань, виявляти їх ускладнення; □ Складати план обстеження хворого та аналізувати дані лабораторних та інструментальних обстежень при стоматологічних захворюваннях та їх ускладненнях, оцінювати прогноз щодо життя та працездатності хворих; □ Проводити первинну і вторинну профілактику у дітей із карієсом та захворюваннями тканин пародонта.

Здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії повинен:

знати: Актуальні задачі/проблеми в сфері дитячої стоматології. Анатомо-фізіологічні особливості будови зуба та тканин пародонта у дітей. Правила проведення клінічного та експериментального дослідження, сучасні методологічні підходи до оцінки результатів, здійснювати статистичний аналіз результатів у дитячій стоматології. Наукову літературу (вітчизняну та зарубіжну). Методи лікування, класифікації захворювань карієсу та тканин пародонта. Процеси, які відбуваються при застосуванні методик діагностики та профілактики карієсу та захворювань пародонта у дітей.

вміти: Виконувати оригінальні дослідження в стоматології та досягати наукових результатів, що створюють нові знання, із звертанням особливої уваги до актуальних

задач/проблем в сфері дитячої стоматології та використанням новітніх наукових методів. Планувати проведення клінічного та експериментального дослідження, обирати сучасні методологічні підходи до оцінки результатів, здійснювати статистичний аналіз результатів у дитячій стоматології. Здійснювати аналіз наукової літератури (вітчизняної та зарубіжної), створити та оформити огляд літератури (мета аналіз). Розробляти теоретичні основи нових методів лікування, класифікацій. Обґрунтування доцільності застосування нових стоматологічних методик лікування. Теоретично та експериментально обґрунтувати нові процеси, які відбуваються при застосуванні методик, що раніше не застосовувалась.

2. КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми дисципліна забезпечує набуття здобувачами вищої освіти ступеня доктора філософії наступних *компетентностей та програмних результатів навчання*:

- **інтегральна компетентність:** Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми стоматології і дотичні міждисциплінарні проблеми, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

- **загальні:**

ЗК01. Здатність розв'язувати комплексні задачі на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням професійної етики та академічної доброчесності.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК04. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК05. Здатність до лідерства, керування колективом, праці в команді, фахового спілкування із непрофесіоналами у галузі стоматології та конструктивної взаємодії з іншими людьми незалежно від їх походження та особливостей культури, навіть при розв'язанні складних питань.

- **спеціальні (фахові, предметні) компетентності:**

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в стоматології і дотичних до неї суміжних напрямів медицини і можуть бути опубліковані у провідних міжнародних наукових виданнях.

СК02. Здатність ініціювати, розробляти та реалізовувати комплексні інноваційні проекти в сфері стоматології та дотичні до них міждисциплінарні проекти.

СК03. Здатність презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та інноваційних проектів у сфері стоматології усно і письмово державною мовою та однією з офіційних мов Європейського Союзу, оприлюднювати результати досліджень у провідних міжнародних наукових виданнях.

СК05. Здатність генерувати нові ідеї щодо розвитку теорії та практики стоматології, виявляти проблеми, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в галузі охорони здоров'я, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень в стоматології.

СК06. Здатність застосовувати сучасні цифрові технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності.

СК07. Здатність критично аналізувати, оцінювати та синтезувати нові та комплексні ідеї у сфері стоматології та з дотичних міждисциплінарних питань.

СК08. Здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

СК09. Здатність обирати методи та кінцеві положення дослідження відповідно до цілей та завдань наукового проєкту.

СК10. Здатність застосовувати нові наукові знання (наукові дані) у науці, освіті та практиці охорони здоров'я.

Програмні результати навчання

РН 01. Володіти концептуальними та методологічними знаннями зі стоматології та на межі предметних областей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні отанніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

РН 02. Глибоко розуміти загальні принципи та методи наук про здоров'я людини, основні тенденції їх розвитку, а також методологію наукових досліджень, застосовувати їх у власних наукових розвідках у сфері стоматології та у викладацькій практиці.

РН 03. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень та прикладні проблеми стоматології державною та іноземними мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових міжнародних виданнях.

РН 04. Формулювати і перевіряти гіпотези, використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень, статистичного аналізу даних, наявні літературні дані.

РН 05. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу медико-біологічної інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

РН 06. Застосовувати загальні принципи та методи досліджень у сфері охорони здоров'я, а також сучасні методи та інструменти, цифрові технології та спеціалізоване програмне забезпечення для провадження досліджень у сфері стоматології.

РН 07. Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні проєкти медичної направленості, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі проблеми у сфері медицини.

РН 08. Організовувати і здійснювати освітній процес у сфері стоматології, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, розробляти і застосовувати інноваційні технології навчання, розробляти і викладати спеціальні навчальні дисципліни у закладах вищої освіти.

РН 09. Планувати і виконувати дослідження зі стоматології та з дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів та дотриманням норм професійної та академічної етики, біоетики, належної клінічної практики (GMP), критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань.

РН 10. Розробляти та досліджувати моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у сфері стоматології та у дотичних міждисциплінарних напрямках.

РН 11. Демонструвати безперервний розвиток власного інтелектуального та загальнокультурного рівнів, здатність до самореалізації у науковій, педагогічній та практичній діяльності.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура навчальної дисципліни	Кількість кредитів, годин, з них					Рік навчання семестр	Вид контролю
	Всього	Лекцій (год)	Практ. (год)	Семін. (год)	Самост. робота (год)	за вибором аспірантів	залік
		очна денна, очна вечірня форма					
	3 кредити / 90 год	8	28	8	46		

Очна форма навчання (денна, вечірня)

Розділ	Назва теми	Годин	Вид заняття (години)			
			лекції	практичні заняття	семінари	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7
1.	Розвиток порожнини рота та зубів .	4		2		2
2.	Будова зубів. Вікові особливості.	4		2		2
3.	Вікові періоди розвитку зубо-щелепної системи.	6		2		4
4.	Фактори, що впливають на мінералізацію твердих тканин зубів. Роль ротової порожнини та мікрофлори ротової порожнини у розвитку стоматологічних захворювань.	10	2	2	2	4
5.	Поняття про профілактику, види. Антенатальна профілактика карієсу зубів.	6		2		4
6.	Предмети та засоби догляду за ротовою порожниною дітей. Методи чищення зубів.	10	2	2	2	4
7.	Види зубних відкладень та методи їх виявлення.	6		2		4
8.	Професійна гігієна у дітей.	10	2	2	2	4
9.	Сучасні засоби екзогенної профілактики, карієсу зубів та методи їх застосування.	6		2		4
10.	Герметизація фісур зубів. Покази, види, методика.	6		2		4
11.	Ендогенна профілактика карієсу зубів.	6		2		4
12.	Роль харчування у профілактиці	8	2	2	2	2

	карієсу зубів.					
13.	Диспансеризація дітей з карієсом зубів.	4		2		2
14.	Залікове заняття.	4		2		2
	Разом	90	8	28	8	46

4. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ КУРСУ

Тематичний план лекцій

№	Назва теми	Години
1.	Чинники ризику виникнення карієсу зубів.	2
2.	Індивідуальна гігієна ротової порожнини, як невід'ємна складова профілактики стоматологічних захворювань.	2
3.	Профілактика стоматологічних захворювань на індивідуальному рівні.	2
4.	Мультидисциплінарний підхід в профілактиці.	2
	Разом:	8 год

Тематичний план практичних занять

№	Назва теми	Години
1.	Розвиток порожнини рота та зубів .	2
2.	Будова зубів. Вікові особливості.	2
3.	Вікові періоди розвитку зубо-щелепної системи.	2
4.	Фактори, що впливають на мінералізацію твердих тканин зубів. Роль ротової порожнини та мікрофлори ротової порожнини у розвитку стоматологічних захворювань.	2
5.	Поняття про профілактику, види. Антенатальна профілактика карієсу зубів.	2
6.	Предмети та засоби догляду за ротовою порожниною дітей. Методи чищення зубів.	2
7.	Види зубних відкладень та методи їх виявлення.	2
8.	Професійна гігієна у дітей.	2
9.	Сучасні засоби екзогенної профілактики, карієсу зубів та методи їх застосування.	2
10.	Герметизація фісур зубів. Покази, види, методика.	2
11.	Ендогенна профілактика карієсу зубів.	2
12.	Роль харчування у профілактиці карієсу зубів.	2
13.	Диспансеризація дітей з карієсом зубів.	2
14.	Залікове заняття.	
	Разом:	28год

Тематичний план семінарських занять

№	Назва теми	Години
---	------------	--------

1.	Чинники ризику виникнення карієсу зубів.	2
2.	Індивідуальна гігієна ротової порожнини, як невід'ємна складова профілактики стоматологічних захворювань.	2
3.	Профілактика стоматологічних захворювань на індивідуальному рівні.	2
4.	Мультидисциплінарний підхід в профілактиці.	2
Разом:		8 год

Тематичний план самостійної роботи

№	Назва теми	Години
1.	Розвиток порожнини рота та зубів .	2
2.	Вікові періоди розвитку зубо-щелепної системи.	2
3.	Особливості будови твердих тканин тимчасових зубів.	2
4.	Особливості будови тканин постійних зубів у дітей.	2
5.	Загальні етіологічні фактори розвитку захворювань карієсу.	2
6.	Місцеві етіологічні фактори розвитку захворювань карієсу.	2
7.	Патогенез захворювань карієсу.	2
8.	Аntenатальна профілактика карієсу зубів.	2
9.	Оцінка стоматологічного статусу у дітей.	2
10.	Види зубних відкладень та методи їх виявлення.	2
11.	Методики оцінки стану гігієни порожнини рота у дітей.	2
12.	Гігієнічні індекси. Інтерпритація.	2
13.	Лабораторні методи оцінки стану твердих тканин зуба.	2
14.	Професійна гігієна у дітей.	2
15.	Сучасні засоби екзогенної профілактики, карієсу зубів та методи їх застосування.	2
16.	Герметизація фісур зубів. Покази, види, методика.	2
17.	Ендогенна профілактика карієсу зубів.	2
18.	Роль харчування у профілактиці карієсу зубів.	2
19.	Основні принципи профілактики карієсу у дітей.	2
20.	Роль професійної гігієни порожнини рота в лікуванні захворювань пародонта.	2
21.	Засоби та методи індивідуальної гігієни порожнини рота у дітей.	2
22.	Диспансеризація дітей з карієсом зубів.	2
23.	Розвиток порожнини рота та зубів.	2
Разом:		46 год

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Видами навчальної діяльності аспірантів згідно з навчальним планом є:

- а) лекції,
- б) практичні заняття,
- в) семінарські заняття,
- г) самостійна робота аспірантів (СРА).

6. ВИДИ КОНТРОЛЮ (ПОТОЧНИЙ І ПІДСУМКОВИЙ)

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку засвоєння аспірантами навчального матеріалу. Формами поточного контролю є:

- а) тестові завдання з вибором однієї правильної відповіді, з визначенням правильної послідовності дій, з визначенням відповідності, з визначенням певної ділянки на фотографії чи схемі («розпізнавання»);
- б) індивідуальне усне опитування, співбесіда;
- в) розв'язання типових ситуаційних задач;
- д) контроль практичних навичок;

Комплексне оцінювання навчальної діяльності здійснюється виставлення традиційної оцінки, яка конвертується у бали відповідно у кожному з занять, аспірант отримує на практичному занятті: оцінку «5» - якщо він виконав правильно не менше 90% навчальних завдань; оцінку «4» - якщо він виконав правильно не менше 80% навчальних завдань; оцінку «3» - якщо він виконав правильно не менше 60% навчальних завдань; оцінку «2» - якщо він виконав правильно менше 60% навчальних завдань; На кінцевому етапі заняття викладач виставляє набрану суму балів і традиційну оцінку в журналі успішності.

Самостійна робота аспіранта оцінюється на практичних заняттях і є складовою підсумкової оцінки аспіранта.

Підсумковий контроль

Загальна система оцінювання проводиться по завершенню вивчення дисципліни у вигляді заліку.

Шкали оцінювання традиційна 4-бальна шкала, багатобальна (200-бальна) шкала, рейтингова шкала ECTS

Залік – це форма підсумкового контролю засвоєння аспірантом теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни.

Максимальна кількість балів, яку може набрати аспірант за поточну навчальну діяльність для допуску до заліку становить 200 балів.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати аспірант за поточну навчальну діяльність для опуску до заліку становить 120 бали.

Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих аспірантом оцінок за 4-ри бальною (національною) шкалою під час вивчення дисципліни, шляхом обчислення середнього арифметичного (СА), округленого до двох знаків після коми. Отримана величина конвертується у бали за багатобальною шкалою таким чином:

$$x = \frac{CA \times 200}{5}$$

Для зручності наведено таблицю перерахунку за 200-бальною шкалою:

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу для дисциплін, що завершуються заліком

4 бальна шкала	200 бальна шкала	4 бальна шкала	200 бальна шкала	4 бальна шкала	200 бальна шкала	4 бальна шкала	200 бальна шкала	4 бальна шкала	200 бальна шкала
5	200	4,6	184	4,17	167	3,77	151	3,35	134
4,97	199	4,57	183	4,14	166	3,74	150	3,32	133
4,95	198	4,52	182	4,12	165	3,72	149	3,3	132
4,92	197	4,5	180	4,09	164	3,7	148	3,27	131

4,9	196	4,47	179	4,07	163	3,67	147	3,25	130
4,87	195	4,45	178	4,04	162	3,65	146	3,22	129
4,85	194	4,42	177	4,02	161	3,62	145	3,2	128
4,82	193	4,4	176	3,99	160	3,57	143	3,17	127
7,8	192	4,37	175	3,97	159	3,55	142	3,15	126
4,77	191	4,35	174	3,94	158	3,52	141	3,12	125
4,75	190	4,32	173	3,92	157	3,5	140	3,1	124
4,72	189	4,3	172	3,89	156	3,47	139	3,07	123
4,7	188	4,27	171	3,87	155	3,45	138	3,02	121
4,67	187	4,24	170	3,84	154	3,42	137	3	120
4,65	186	4,22	169	3,82	153	3,4	136	Менше	Недоста
4,62	185	4,19	168	3,79	152	3,37	135	3	тньо

Бали з дисципліни для аспірантів, які успішно виконали програму, конвертуються у традиційну 4-ри бальну шкалу за абсолютними критеріями, які наведено нижче у таблиці:

Бали з дисципліни	Оцінка за 4-ри бальною шкалою
Від 170 до 200 балів	5
Від 140 до 169 балів	4
Від 139 балів до мінімальної кількості балів, яку повинен набрати аспірант	3
Нижче мінімальної кількості балів, яку повинен набрати аспірант	2

Об'єктивність оцінювання навчальної діяльності аспірантів перевіряється статистичними методами (коефіцієнт кореляції між оцінкою ECTS та оцінкою за національною шкалою).

7. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ АСПІРАНТІВ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Епідеміологія карієсу у дітей в Україні та світі.
2. Анатомо-фізіологічні особливості будови твердих тканин зуба у дітей у різні вікові періоди.
3. Місцеві фактори ризику розвитку карієсу у дітей та методи їх усунення.
4. Загальні фактори ризику розвитку карієсу у дітей та методи їх усунення.
5. Значення мікрофлори у розвитку карієсу.
6. Зубний наліт, зубна бляшка. Механізм утворення, структура.
7. Ясенна рідина. Механізм утворення, склад, функціональне значення.
8. Роль дефіциту вітамінів А, С, Е у патогенезі карієсу.
9. Сучасна концепція етіології та патогенезу карієсу.
10. Класифікації карієсу.
11. Епідеміологічні показники карієсу.
12. Методи оцінки гігієнічного стану порожнини рота у дітей.
13. Функціональні та лабораторні методи оцінки стану твердих тканин зуба у дітей.
14. Предмети та засоби гігієни.
15. Сучасний погляд на вміст фтору в зубних пастах.

16. Профілактика захворювань карієсу. Професійна та індивідуальна гігієна порожнини рота у дітей.
17. Особливості проведення професійної гігієни порожнини рота у дітей різного віку.
18. Герметизація фісур.
19. Гігієнічні індекси. Інтерпритація.
20. Екзогенна профілактика карієсу.
21. Ендогенна профілактика карієсу.
22. Роль харчування у профілактиці карієсу зубів.
23. Основні принципи профілактики карієсу у дітей.
24. Засоби та методи індивідуальної гігієни порожнини рота у дітей.
25. Диспансеризація дітей з карієсом зубів.
26. Комплексна система профілактики карієсу у дітей.

8. ЛІТЕРАТУРА:

Обов'язкова

1. Хоменко Л.О., Чайковський Ю.Б., Смоляр Н.І., Савичук О.В., Остапко О.І., Біденко Н.В. та ін. Терапевтична стоматологія дитячого віку Том 1. Київ: Книга плюс, 2016. 432с.
2. Хоменко Л.О., Остапко О.І., Біденко Н.В., Голубева І.М., Любарець С.Ф., Плиська О.М., Трачук Ю.М., Шаповалова Г.І. Пропедевтика дитячої терапевтичної стоматології. Київ: Книга плюс, 2011. 320 с.
3. Пропедевтика дитячої терапевтичної стоматології. Навч. посібник / Р.В. Казакова, М.А. Лучинський, М.Н. Воляк та ін. / за ред. Р.В. Казакової. К. : Медицина, 2016. 272 с.
4. Гуменюк О.М., Смоляр Н.І. Профілактика стоматологічних захворювань. Навч. посіб. Львів. Новий Світ, 2018. 368с.
5. Профілактика стоматологічних захворювань: Навчальний посібник. Р.В. Казакова, В.С. Мельник, Л.Ф. Горзов. Ужгород

Додаткова

1. Профілактика стоматологічних захворювань // підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. / Л.Ф. Каськова, Л.І. Амосова, О.О. Карпенко [та інш.] За ред. Проф. Л.Ф. Каськової. Харків. «Факт», 2011. 392 с.
2. Заболотний Т. Д. Генералізований пародонтит: монографія / Т. Д. Заболотний, А. В. Борисенко, А. В. Марков, І. В. Шилівський. Львів: ГалДент, 2011. 239 с.
3. Заболотний Т. Д. Запальні захворювання пародонта: монографія / Т. Д. Заболотний, А. В. Борисенко, Т. І. Пупін. Львів: ГалДент, 2013. 205 с.
4. Кузенко Є. В. Запальні захворювання пародонта: патогенез та морфогенез: монографія / Є. В. Кузенко, А. М. Романюк. – Суми: Сумський державний університет, 2016. 137 с.
5. Kinane D.F. Periodontal Disease / D.F. Kinane, A. Mombelli. — Basel: Karger Medical and Scientific Publishers, 2012. — 180 p.
6. Lang N. P., Bartold P. M. Periodontal health / N. P. Lang, P. M. Baryold // J. Clin. Periodontol. 2018. Vol.45, Suppl. 20. P. 9-16.
7. Preshaw P. M. Definitions of periodontal disease in research / P. M. Preshaw // J. Clin. Periodontol. 2009. №36. P. 1-2.
8. Socransky S. S., Haffajee A. D. Periodontal microbial ecology / S. S. Socransky, A. D. // Periodontol. 2005. Vol. 38. P. 135-187.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Міністерство охорони здоров'я - <http://www.moz.gov.ua/ua/portal/>
 UpToDate – <http://www.uptodate.com/home>

Access Medicine - <http://accessmedicine.mhmedical.com>

PubMed - <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/>

<http://inmeds.com.ua/> – веб-ресурс «Єдиний медичний простір»

<http://medicallaw.org.ua/vidavnictvo/medychne-pravo/> – науково-практичний журнал «Медичне право»

<http://www.nbu.gov.ua/> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського.

<http://www.nplu.org/> – Національна Парламентська бібліотека України.

<http://www.who.int/> – офіційний веб-сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я.

Вікіпедія - <http://uk.wikipedia.org>